

GROENLINKS CANON – VERSIE 1.0

Sinds de publicatie van de officiële *Canon van Nederland*, zie www.entoen.nu, is het een rage geworden om op allerlei deelterreinen kleine canons te ontwikkelen. Zo is deze GroenLinks Canon ook begonnen, als krabbeltje op een kladblok. Als gezelschapsspel. Wat is in de geschiedenis van GroenLinks nu eigenlijk opmerkelijk? Maar wie zich daaraan zet merkt al snel dat hij loskomt van de waan van de dag en op de diepere onderstromen, ervaringen en sentimenten van de partij stuit. Zaken die weliswaar een rol spelen, maar onuitgesproken blijven en voor nieuwkomers vaak onbegrijpelijk zijn. .

Toen duidelijk werd dat GroenLinks zich de komende anderhalf jaar gaat bezinnen op haar beginselen, was aan de redactietafel van het Magazine het idee om van de speelse Canon een wat serieuzere editie te maken dan ook snel geboren. Immers, een partij die zich op haar toekomst gaat bezinnen, moet weten waar ze vandaan komt. Moet weten welke historische sentimenten, gevoeligheden en gedachtengoederen in haar gelederen schuil gaan. Niet om ze opnieuw tot leven te wekken, maar om ze te proeven, te waarderen en te herijken. Dat is de gedachtegang achter deze GroenLinks Canon, versie 1.0.

U leest het goed, er staat versie 1.0. Dat betekent dat deze GroenLinks Canon eerder als een werkversie dan als een afgerond product moet worden beschouwd. Zo'n dertig partijgenoten zijn uitgenodigd om input te leveren, waarvan er twintig – vaak zeer enthousiast - gereageerd hebben. Op basis daarvan zijn er tien 'vensters' gemaakt die een kijkje bieden op de geschiedenis van GroenLinks. Dat kan dus per definitie niet volledig zijn. Daarom is deze GroenLinks Canon in de eerste plaats een uitnodiging om mee te denken, om te corrigeren, om aan te vullen.

De bedoeling is om op basis daarvan - gaande het debat over de beginselen van de partij - de geschiedenis van GroenLinks te boekstaven, waarbij het aantal vensters bijvoorbeeld wordt uitgebreid van tien tot vijftientig en het resultaat op de website van GroenLinks met allerhande doorklikmogelijkheden wordt gepresenteerd, zodat nieuwe en oude leden zich aan het erfgoed van de partij tegoed kunnen doen. Misschien wordt het zelfs wel een mooi boekje, met volop ruimte voor de prachtige politieke affiches die de geschiedenis van GroenLinks heeft opgeleverd.

Maar we beginnen dus met versie 1.0.

Pak pen en papier, start uw computer en reageer: magazine@groenlinks.nl.
Want GroenLinks gaat geschiedenis schrijven, zorg dat u erbij bent..

JOS VAN DER LANS

---

1 Jaren zeventig – emancipatie, bevrijding, actie

1970 Er is geen icoon dat de mentaliteit van de jaren zeventig beter verbeeldt dan het beroemde verkiezingsaffiche van de PSP uit 1970, dat onlangs terecht is uitgeroepen tot het beste politieke affiche van de 20^e eeuw. Het affiche zoog alles uit dit tijdsgewricht in zich op. Het was schokkend, want de naakte vrouw provoceerde de bekrompen burgerlijke moraal. De naaktheid verbeeldde bevrijding, de wei gaf het gevoel van speelsheid, van ruimte en vrijheid en de brave koe stond voor de natuur. Naakt in de aanval, weerloos ten strijde, ontwapenend. Alles bewoog in die dagen, de sociale en politieke bewegingen schoten als paddestoelen uit de grond. Provo (met onder meer Roel van Duyn) was als een fragmentatiebom opgelost in

kabouters, hippies, radikalisten, maoïsten, marxisten, communisten. Het protest tegen de Vietnam-oorlog groeide elke dag. Dolle Mina's, homo's, alles wat klein werd gehouden en weggedrukt trok naar buiten en liet zich zien. De lange mars was begonnen, vrouwen roerden zich, de instituties wankelden onder de *coming out* van een nieuwe generatie. Regenten lieten hun baard staan en kochten een spijkerpak. In dit klimaat werd het gedachtegoed van GroenLinks gevormd. Vooralsnog werd het uitgedragen door radicaal linkse partijen en allerhande sociale bewegingen, maar de betekenis reikte verder. De starre verzuiling werd er eigenhandig door gesloopt, de hiërarchische verhoudingen thuis en op de werkvloer gedemocratiseerd, onrechtvaardigheid en schijnheiligheid werden – wereldwijd - aan de kaak gesteld. Emancipatie betekende solidariteit, vrijheid kon niet zonder mededogen, wat kwetsbaar was verdiende zorg. De geboorte liet nog even op zich wachten, maar de conceptie van GroenLinks speelde zich in deze jaren af.

---

2 MILIEU: The Unconvenient Truth

1972 De provo's keerden zich met hun witte schoorstenenplan al tegen de luchtvervuiling. Ze pleitten voor autovrije straten. De PPR was van de alternatieve leefwijze, van natuurlijk leven, van kleinschaligheid. De PSP had de koe, de puurheid en de natuur. De CPN wist als geen ander dat winst maken bij kapitalisten boven alles ging. Milieudefensie was al in 1971 opgericht. Maar de urgentie van 'het milieuvraagstuk' en de eindigheid van fossiele grondstoffen drong pas echt door bij pers en publiek na publicatie van het *Rapport van Rome* in 1972. Sinds die tijd werd milieu een maatschappelijke zorg, een strijdterrein dat steeds verder politiseerde en insituationaliseerde. De antikernenergiebeweging verzette zich halverwege de jaren zeventig tegen de geplande kerncentrale bij Kalkar, pal over de grens bij Nijmegen. Actiegroepen tegen milieuverontreiniging, tegen lozingen in oppervlaktewater, tegen dumpen van afval schoten als paddestoelen uit de grond. De eerste pleidooien voor de vervuiler betaalt, voor milieubelasting, voor het doorberekenen van milieukosten in de productiekosten kwamen op, maar slaagden er niet in om in de dominante economische redeneringen in te breken. Groei ging voor alles. De eerste golf van ongerustheid werd opgeslokt door het technologisch optimisme: we verzinnen er wel wat op. GroenLinks heeft dat nooit geloofd, haar pleidooi voor ecotax (als eerste partij in Nederland) werd door Hans van Mierlo 'een schreeuw in de nacht' genoemd. Toch kon de partij met het radicaalste programma, de beste ideeën en de kortste verbinding met de milieuorganisaties niet verhinderen dat milieu in de jaren negentig wegzakte uit politieke strijdarena. Tot de gevolgen van de klimaatverandering, *The Unconvenient Truth*, niet meer te ontkennen waren. Milieu is terug van te lang weggeweest.

---

3 PPR aan de macht – progressieve samenwerking

1973 Het meest progressieve kabinet dat Nederland ooit gekend heeft was het kabinet-Den Uyl, dat regeerde van 1973 tot 1977. Dat kabinet was het resultaat van progressieve samenwerking. Drie progressieve partijen (PvdA, D66 en de PPR) sloten in 1972 een akkoord (Keerpunt 1972) waarmee ze samen de verkiezingen in gingen en wonnen. Niet genoeg voor een absolute meerderheid, maar wel voldoende om een kabinet te vormen dat de tijdsgeest

verstond en aan de slag ging met de spreiding van ‘kennis, inkomen en macht’. De PPR leverde met zeven zetels, twee ministers (Van Doorn voor CRM en Trip voor Wetenschapsbeleid) en één staatssecretaris (Van Hulten voor Verkeer en Waterstaat). Voor de Radikalen, in die dagen in de Kamer geleid door Bas de Gaay Fortman, werd het geen succes, als enige van de drie progressieve partijen verloor de PPR meer dan de helft van haar zetels in 1977. PvdA en D66 wonnen, maar Wiegels en Van Agt staken een stokje voor een tweede kabinet-Den Uyl. Het meest linkse kabinet heeft de linkse samenwerking weinig goeds gedaan, want sindsdien is op nationaal niveau gezamenlijk optrekken niet meer gelukt.

---

4 Alle kernwapens de wereld uit

1981 In 1957 werd de PSP opgericht als platform voor een ‘socialisme zonder atoombom’, zoals op het eerste verkiezingsaffiche te lezen stond. De principieel pacifistische partij verwierp geweld als oplossing van geschillen en keerde zich af tegen het digitale blokken van de Koude Oorlog. De partij wapende zich met het Ban-de-Bom-teken als logo en oefende in de jaren zestig en zeventig vooral aantrekkingskracht uit op jonge en radicale intellectuelen. Maar de vredes- en anti-oorlogsbeweging in Nederland was altijd een bredere beweging, waarin pacifisten samenwerkten met socialisten, communisten en religieuzen. Het moderne verzet tegen oorlog en geweld vond zijn eerste hoogtepunt in de Vietnam-beweging, en culmineerde begin jaren tachtig in ongekend fel verzet tegen de plaatsing van kruisraketten in Nederland. In 1981 en 1983 leidde dat tot de meest massale naoorlogse massademonstraties in Nederland, waarbij er 400.000 (1981) en meer dan een half miljoen (1983) demonstranten op de been waren. Voor velen zijn deze manifestaties tot op de dag van vandaag ijkpunten in hun politieke vormingsproces. Toen de Koude Oorlog met het vallen van de muur in 1989 ten einde kwam, raakte de vredesbeweging als gevolg van etnische zuiveringen in Joegoslavië haar vanzelfsprekendheden kwijt. Was gewapende interventie tot dan uit den boze, onder invloed van chaos in de Balkan begonnen de panelen te schuiven. De hoop wordt volop gevestigd op peace-keepende Verenigde Naties, maar tegelijkertijd begint het klassiek linkse wantrouwen tegen de NAVO te slinken. Althans bij delen van GroenLinks. Dat leidt eind jaren negentig en in 2001 tot heftige discussies over het al dan niet steunen van militaire interventie in Kosovo en Afghanistan. Voor het eerst steunde GroenLinks zo’n operatie, maar daarmee is het wantrouwen niet weg. Integendeel. Als onverhoopt zulke fundamentele kwesties aan de orde zijn zal de discussie elke keer weer in volle hevigheid losbarsten. Dat hoort bij de ziel van GroenLinks.

---

5 Grünen & Joschka Fischer

1980 Op 12/13 januari 1980 richtten vertegenwoordigers van regionale groene lijsten in Karlsruhe de bondspartij Die Grünen op, de eerste landelijke groene partij van Europa. Het is niet meteen een succes want Die Grünen halen bij de eerste bondsdagverkiezingen in oktober van 1980 slechts 1,5 procent van de stemmen. De Grünen vormen in het kale Duitse politieke landschap een spectaculair gezelschap dat niet zelden ruziënd over straat rolt, maar tegelijkertijd voor fantasierijke en spectaculaire acties en ideeën garant staat. En dat fascinerende persoonlijkheden op het toneel brengt zoals Petra Kelly, de legendarische Parijse mei-68 revolutionair Daniel Cohn-Bendit die het groene gezicht in het Europees Parlement wordt

en tenslotte Joschka Fischer, die de tot anarchisme neigende Grünen in 1998 naar het regeringspluche leidt en in de rood-groene regering-Schröder minister van Buitenlandse Zaken wordt. Daar wordt hij een van de populairste Duitse politici. In 1999 steunt Fischer actief de Duitse deelname aan het NAVO-ingrijpen in Kosovo. Voor de eerste keer sinds de Tweede Wereldoorlog worden Duitse soldaten actief betrokken bij gevechtshandelingen. Fischer verdedigt zijn standpunt door te verwijzen naar Auschwitz: de Serviërs zouden een genocide op de Albanese bevolking plannen. Fischer wordt zo symbool voor de *regierungsfähigkeit* van de radicale generatie van de jaren zeventig. In tal van Europese landen treden eind jaren negentig groene partijen tot de regering toe. In 2004 verenigen de verschillende Groene partijen uit Europa zich tot de Europese Groene partij, waarin ook GroenLinks actief participeert.

---

6 GroenLinks en FC Sittardia

1989 De Tweedekamerverkiezingen van 1986 waren rampzalig. De CPN verdween uit het parlement, de PSP kreeg één zetel (Andree van Es) en de PPR twee (Ria Beckers en Peter Lankhorst). Klein links was op sterven na dood, maalde de pers. Feitelijk was samengaan de enige overlevingsoptie. Bij de Europese verkiezingen werd al met één lijst opgetreden, en niet lang na het verkiezingsechec besloten de drie tijdschriften van de Wetenschappelijke Bureaus samen te gaan in een kwartaalblad: *de Helling*. De weerstand in de moederpartijen om die stap te zetten was echter aanzienlijk. Aan de vergadertafels werd dan ook weinig vooruitgang geboekt. Uiteindelijk kwam op 25 juni 1988 in Sittard, waar europarlementariër Nel van Dijk woonde, een gezelschap partijbonzen (o.a. Ina Brouwer, Wim de Boer, Joost Lagendijk, Leo Platvoet) bijeen om voortgang te forceren. Het was de dag dat Nederland Europees Kampioen voetballen werd, waarna het gezelschap als FC Sittardia te boek stond. Hun kongsi had succes, er kwam schot in de zaak. Naast de drie oude partijen sloot ook de Evangelische Volkspartij (EVP) zich bij het nieuwe verbond aan. Hoewel de PPR op het laatste moment dreigde af te haken, er vele PSP'ers waren die er geen brood in zagen (de CPN lag op apegapen en was blij toe dat niet alles verloren ging), gingen in de zomer van 1989 de verschillende partijcongressen overstag. Het electorale succes bleef echter uit: bij de verkiezingen van 1990 haalde de nieuwe politieke formatie slechts zes zetels. Maar de weg naar een frisse nieuwe partij was gevonden. Het beginselprogramma uit 1991 brak met oude getuigenissendogma's en wees de weg naar een nieuw modern mengsel van radicaliteit en realiteitszin.

---

7 Duo-lijsttrekkers en houseparty

1994 Het selecteren van leiders is in een horizontale organisatie als GroenLinks een gecompliceerde opgave. Feit is dat ze zich niet spontaan melden, en wie dat wel zou doen, is al bij voorbaar ongeschikt. Toen Ria Beckers in 1993 aangaf niet door te willen als eerste politiek leider van GroenLinks ontstond er verwarring. Wie moest haar opvolgen? Van de zittende Kamerleden durfde niemand in zijn eentje de sprong te wagen. Wel als duo. Zo kandideerden zich de tandems Rosenmüller-Sipkes en Brouwer-Rabbae, waarbij het laatste

duo het nipt won na een experimenteel schriftelijk partijreferendum - het eerste in Nederland en het laatste in GroenLinks. De daarop volgende verkiezingscampagne werd geen succes. In de ijverigheid om zich als frisse ruimdenkende partij te manifesteren waagden Rabbae en Rosenmöller zich op een heuse houseparty, waar – zo wisten de ijverig uitgenodigde pers compleet met foto te melden – stevig met xtc- en andere geestverruimende middelen gedeald werd. Omdat ook de uitslag tegenviel – de vijf zetels leidde tot het terugtreden van Ina Brouwer en de entree van Paul Rosenmöller als de nieuwe leider van GroenLinks – was vanaf dat moment de onschuld en spontaniteit uit het campagnevoeren verdwenen. Sindsdien wordt er stevig en professioneel over nagedacht, inclusief de daarbij horende verkennende kiezersonderzoeken.

---

8 Paul Rosenmöller en de kwaliteitsoppositie

1996 Paul Rosenmöller was als de meeste GroenLinkers een kind van de radicale jaren zeventig. Maar hij was ook een politicus van na de val van de muur. Hij was ook een linkse modernist, met een scherp oog voor machtsverhoudingen, die in de jaren negentig met zichtbaar genoegen het spijkerjack verving door een Armani-pak. Hij groeide onder de twee paarse kabinetten (1994-2002) in de Kamer uit tot de absolute oppositieleider, waarbij het adagium was dat de partij ‘kwaliteitsoppositie’ afleverde. Dus niet goedkoop ‘nee’ zeggen, maar kritiek combineren met het uitwerken van echte, uitvoerbare alternatieven. Sindsdien komt GroenLinks op Prinsjesdag met een oerdegelijke tegenbegroting, die laat zien dat het wel degelijk anders kan, dat er andere politieke keuzen gemaakt kunnen worden. De fractie produceerde ook een reeks initiatiefwetsvoorstellen, van rode stickers op fout hout, tot een wettelijke regeling van deeltijdwerk tot het initiatief om te komen tot een referendum over de Europese Grondwet. Het leverde GroenLinks bepaald geen windeieren op. In 1998 groeide de Tweedekamerfractie naar elf zetels. Bij de verkiezingen voor het Europees Parlement en Provinciale Staten in 1999 haalde de partij recordpercentages van meer dan 10 procent. Na de Groenen in Duitsland, België, Finland en andere landen leek ook GroenLinks tien jaar na haar oprichting klaar voor een sprong naar de macht.

---

9 ‘De kogel kwam van links’

2002 Een week nadat Pim Fortuyn woedend weggelopen was uit het lijsttrekkersdebat na een felle aanvaring met Paul Rosenmöller, werd hij vermoord op de parkeerplaats van het mediapark in Hilversum. Toen de moordenaar een fundamentalistische milieuactivist bleek te zijn, zoemde het al snel door het land, over het net, door de kroegen, langs de straten: de kogel kwam van links. Uit de algehele consternatie die op de moord volgde kwam een heel ander Nederland te voorschijn dan het tolerant-progressieve Nederland waaraan de meeste GroenLinkers sinds de jaren zeventig hadden gewerkt. Onder de oppervlakte drong een nieuwe mentaliteit naar boven - bekrompen en naargeestig, die zich vermengde met de angsten en somberheden die zich sinds de aanslag van 11/09 van de westerse wereld meester aan het maken waren. Politici werden aangeschoten wild, permanent omringd door een cordon veiligheidsbewakers. In een paar jaar lag het Nederland van de jaren zeventig aan diggelen, stond de vertrouwde vooruitstrevendheid onder verdenking, en nam het ongenoegen ongeremd toe. Het was een omslag die het onmogelijke vroeg van een plots opgejaagde Paul

Rosenmöller, die na de val van het eerste kabinet-Balkenende aangeslagen het leiderstokje doorgaf aan Femke Halsema, die er niet om had gevraagd, maar het ook niet kon weigeren.

---

10 Femke Halsema tegen de stroom in

2004 Nederland is een ander land geworden. Een land waarin een andere mentaliteit de boventoon is gaan voeren. De rechtstaat die burgers moet beschermen tegen de almacht van de staat wordt stukje bij beetje omgebouwd tot een wapen in de strijd tegen terrorisme, waarin de vrijheden en rechten van burgers ondergeschikt worden gemaakt. In Europa trekt Nederland, van oudsher een kosmopolotiete handelsnatie, zich steeds meer op zichzelf terug. Wat vreemd is maakt niet langer nieuwsgierig, wat eigen is roept om behoudzucht, wat anders is moet eerst normaal worden. Dat nieuwe klimaat vloekt met alles wat GroenLinks is. Het vraagt ook om een andere politiek: was links van oudsher een aanvallende partij, in de nieuwe politieke context moet er ook wat verdedigd worden. De vrijheid is in het geding, de openheid van onze samenleving wordt bedreigd, vrijzinnigheid is iets wat bevochten moet worden. Met haar pleidooi voor een vrijzinnig links begint Femke Halsema tegen de politieke hoofdstroom in te roeien. Om met de nota *Vrijheid eerlijk delen* weer de aanval te zoeken: de verzorgingsstaat vraagt om een broodnodige activering om zo veel mogelijk mensen echt in de samenleving te laten participeren. Dat is voor velen even slikken. Gaat het niet te ver? Worden er niet nieuwe – valse? - tegenstellingen gecreëerd, is vrijzinnigheid niet een soort neoliberalisme? Wat zijn in de nieuwe politieke werkelijkheid eigenlijk de GroenLinkse ankerpunten nog? Daarover gaat GroenLinks de komende tijd in debat. Het politieke klimaat is ingrijpend veranderd, maar GroenLinks laat zich niet uit het veld slaan. Integendeel.

BUITENCATEGORIE

Mandela - “*Hun strijd, onze strijd, internationale solidariteit*”

Er is één GroenLinksbron die zich niet laat vastpinnen op een datum of in een beeld. Het is een soort buitencategorie, iets dat door en over alles heen trekt. Misschien dat Mandela die inspiratie nog het beste symboliseert. Het is het engagement met de strijd tegen het grote onrecht, tegen de uitbuiting, de vernedering, de overheersing, tegen het moedwillig klein houden van mensen overal in de wereld. Maar ook de sympathie met de mensen die daartegen in verzet gaan, die hun leven opofferen om het lot van hun medemensen te verbeteren. Mandela was zo iemand, symbool van hoop, van vernieuwing, van vastberadenheid, van vertrouwen in de mensheid. Gandhi was ook zo iemand. In de jaren zeventig werden daar zware woorden als anti-imperialismestrijd voor in stelling gebracht, tegenwoordig vat GroenLinks het samen als internationale solidariteit (“*Hun strijd, onze strijd, internationale solidariteit*”). Maar in een globaliserende wereld, in een wereld van flitskapitaal en klimaatverandering is deze levensader van GroenLinks actueler dan ooit. Zeker nu andere partijen Nederland steeds meer op in zichzelf wil laten opsluiten.

Kader:

Zonder dat zij ook maar enige verantwoordelijkheid dragen voor de uiteindelijke versie van deze GroenLinks canon is deze mede tot stand gekomen dankzij de reacties van Steven de Vries, Brechtje Paardekooper, Joost Lagendijk, Titia van Leeuwen, Leo Platvoet, Bob van Schijndel, Diana de Wolff, Henk Nijhof, Marius Ernsting, Roel van Gurp, Theo Bouwman, Gerrit Pas, Coby Schoondegang-Horikx, Pim Raaymakers, Richard Wouters, Ruud Grondel, Bart Snels, Miesjel Spruit en Ans Zwerver.

De twintig partijgenoten die input leverden voor versie 1.0 van de GroenLinks Canon stelden bij elkaar meer dan tachtig lemma's voor, die in deze eerste versie niet allemaal aan bod konden komen, en ook niet allemaal even specifiek GroenLinks waren. Ter verdere gedachtebepaling volgt hier een greep uit de ingrediënten van wat met gerust hart een rijke geschiedenis genoemd mag worden: Jezus, Kal Marx, Provo, Roel van Duijn, Martin Luther King, Wij Vrouwen Eisen, Bob Marley, Abortus Vrij, Geen Woning Geen Kroning, 1983 eerste gemeentelijke homo-emancipatienota, Roze Links, Kalkar, havenacties, windmolens, acties tegen nieuwe wegen, legalisering softdrugs, Ria Beckers, De Rode Draad, alleskunner Wilbert Willems, Mohammed Rabbae en de multiculturele samenleving, Agalev-Jos Geysels, Ab Harrewijn, GL-wetsvoorstel deeltijdarbeid, NAVO & Joegoslavië, fundi's versus realo's, Nieuwe Lente (pamflet GL-CDA-wethouders uit 2001), de kwesties: Tara Singh Varna en Sam Pormes, Girl Power, Linkse Lente.